

DOI: 10.58423/2786-6742/2024-5-357-369
УДК 657.1

Вікторія МАКАРОВИЧ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II,
м. Берегове, Україна

ORCID ID: 0000-0002-0684-7072

ResearcherID: C-1755-2017

Scopus Author ID: 57210844509

MTMT: 10079063

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

***Анотація.** Зміни в зовнішньому середовищі підприємств з кінця ХХ-го століття зумовили зміни в управлінському обліку, що призвели до винайдення та впровадження нових методів та інструментів, які дозволили забезпечити релевантність облікової інформації новим інформаційним потребам і запитам користувачів в умовах економіки знань. Еволюція управлінського обліку від засобу реалізації контрольних механізмів до інструменту інформаційної підтримки управлінських рішень, політик та стратегій шляхом надання релевантної фінансової та нефінансової інформації зробила його найбільш перспективною інформаційною системою, впровадження якої дозволяє забезпечити створення довгострокової вартості підприємства в умовах ускладнення бізнес-середовища та діджиталізації економіки. В статті обґрунтовано необхідність розвитку системи інформаційного забезпечення інноваційного менеджменту в умовах економіки знань. Проаналізовано основні вимоги, яким повинні відповідати інформаційні системи для формування інформації про інноваційний капітал підприємства. Охарактеризовано зміну методології управлінського обліку як реакцію системи на необхідність забезпечення вирішення проблеми релевантності інформації, що надається менеджменту. Виділено причини необхідності застосування системи управлінського обліку в інноваційному менеджменті. Визначено обмеженість системи фінансового обліку та пріоритетність застосування управлінського обліку для інформування менеджменту про стан та результати інноваційної діяльності підприємства. Обґрунтовано важливість розвитку управлінського контролю витрат інноваційної діяльності. Проаналізовано аналітичні можливості системи управлінського обліку як засобу управління інноваційним капіталом підприємства. Досліджено безпеку інформації про інноваційний капітал в системі управлінського обліку в умовах формування економіки знань. Визначено та описано проактивну роль управлінських бухгалтерів в управлінні інноваційною діяльністю підприємства в умовах формування економіки знань. Окреслені причини характеризують основні тенденції, які відбуваються в управлінському обліку (розвиток методології відповідно до потреб менеджменту, формування економіки знань та цифровізація бізнес-процесів), що надає йому значні переваги у порівнянні з іншими інформаційними системами, та підтверджує необхідність використання як основи для формування інформаційного простору для управління інноваційною діяльністю підприємства.*

***Ключові слова:** економіка знань, інноваційна діяльність, інноваційний капітал, інноваційний менеджмент, управлінський облік.*

JEL Classification: M49, O31

Absztrakt. A vállalkozások külső környezetében a 20. század végétől bekövetkezett változások a vezetői számvitelben olyan változásokhoz vezettek, amelyek új módszerek és eszközök feltalálásához és bevezetéséhez vezettek, amelyek lehetővé tették a számviteli információk relevanciájának biztosítását a felhasználók új információigényei és kérései szempontjából a tudásgazdaság körülményei között. A vezetői számvitel fejlesztése a kontrollmechanizmusok megvalósításának eszközéből, a vezetői döntések, politikák és stratégiák meghozatalához megfelelő pénzügyi és nem pénzügyi információk biztosításával a legígéretesebb információs rendszer eszközévé vált, amelynek megvalósítása lehetővé teszi a vállalkozás hosszú távú értékteremtését az üzleti környezet összetettsége és a gazdaság digitalizációja mellett. A cikk alátámasztja az innovációmenedzsment információs támogatási rendszerének kialakításának szükségességét a tudásgazdaság körülményei között. A tanulmány elemzi azokat a főbb követelményeket, amelyeknek az információs rendszereknek meg kell felelniük a vállalkozás innovációs tőkéjére vonatkozó információk képzéséhez. Továbbá a vezetői számviteli módszertanban bekövetkezett változást rendszerszintű válaszként írja le a vezetés számára szolgáltatott információk relevanciájának problémájának megoldására. A cikk rávilágít arra, hogy miért szükséges a vezetői számviteli rendszer alkalmazása az innovációmenedzsmentben. Meghatározásra kerülnek a pénzügyi számviteli rendszer korlátai, valamint a vezetői számvitel alkalmazásának prioritásai a menedzsment tájékoztatására a vállalkozás innovációs tevékenységének állapotáról és eredményeiről. A cikk alátámasztja az innovációs tevékenység költségei feletti vezetői kontroll kialakításának fontosságát. Továbbá a vezetői számviteli rendszer elemző képességeit elemzi, mint a vállalkozás innovációs tőkéjének kezelésének eszközét. A cikk az innovációs tőkével kapcsolatos információbiztonságot vizsgálja a vezetői számviteli rendszerben a tudásgazdaság fejlesztésének összefüggésében. Meghatározásra és leírásra került a innovációs vezetői számviteli könyvelők proaktív szerepe a vállalkozás innovációs tevékenységeinek irányításában a tudásgazdaság fejlődésének feltételei között. A tanulmányban felvázolt okok jellemzik a vezetői számvitelben előforduló főbb trendeket (a vezetési igényeknek megfelelő módszertan fejlesztése, a tudásgazdaság kialakítása és az üzleti folyamatok digitalizálása), ami jelentős előnyöket biztosít a többi információs rendszerhez képest, és megerősíti egy információs tér létrehozásának szükségességét a vállalkozás innovációs tevékenységeinek irányításához.

Kulcsszavak: tudásgazdaság, innovációs tevékenység, tőke, innovációmenedzsment, vezetői számvitel.

Abstract. Changes in the external environment of enterprises since the late 20th century have necessitated alterations in managerial accounting, leading to the invention and implementation of new methods and tools. These adaptations aim to ensure the relevance of accounting information to the emerging informational needs and inquiries of users in the knowledge-based economy. The evolution of managerial accounting from a mechanism for enforcing control mechanisms to a tool for providing informational support for managerial decisions, policies, and strategies by furnishing relevant financial and non-financial information has rendered it the most promising informational system. Its implementation enables the creation of long-term enterprise value amidst the complexities of the business environment and the digitization of the economy. This article substantiates the necessity for developing the information provision system of innovation management within the context of the knowledge-based economy. It analyzes the primary requirements that information systems must meet to generate information about enterprise innovation capital. The shift in managerial accounting methodology is characterized as a response to the need to ensure the relevance of information provided to management. The reasons for the necessity of employing managerial accounting in innovation management are identified. The limitations of financial accounting systems and the priority of using managerial accounting to inform management about the state and results of enterprise innovation activities are determined. The importance of developing cost management control in innovation activities is substantiated. The analytical capabilities of managerial accounting systems as a means of managing enterprise innovation capital are examined. Information security about innovation capital in the managerial accounting system in the formation of the knowledge-based

economy is investigated. The proactive role of management accountants in managing enterprise innovation activities in the formation of the knowledge-based economy is described. The outlined reasons characterize the main trends occurring in managerial accounting (development of methodology according to management needs, formation of the knowledge-based economy, and digitization of business processes), providing significant advantages over other information systems and confirming the necessity of using it as a basis for shaping the informational space for managing enterprise innovation activities.

Keywords: knowledge economy, innovation activities, innovation capital, innovation management, managerial accounting

Постановка проблеми. В забезпеченні ефективного управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах формування економіки знань важливу роль відіграє система управлінського обліку. На сьогодні значна кількість провідних компаній світу на систематичній основі займаються розробкою та впровадженням інноваційних продуктів, розвитком технологічних вмінь та навичок працівників, що призводить до здійснення значних інвестицій в інноваційний капітал.

Технологічні знання для сучасних підприємств є не лише засобом, впровадження якого дозволяє удосконалити бізнес-процеси, зменшуючи витрати або збільшуючи доходи підприємства, оптимізувати потужності, підвищити гнучкість або покращити якість продукції та послуг, а також є цінним активом (продуктом інтелектуальної діяльності), який може бути комерціалізований та забезпечуватиме генерування економічних вигід для підприємства у вигляді доходів від продажу інноваційної продукції або послуг, роялті або паушальних платежів. Для того, щоб забезпечити інноваційний розвиток підприємства з метою досягнення конкурентних переваг необхідно налагодити процеси створення нових технологічних знань, їх впровадження в господарську діяльність та забезпечити комерціалізацію наукомісткої продукції або послуг, що можливо здійснити лише за умови повної керованості даними процесами на основі використання облікової інформації.

Зміна пріоритетів розвитку бізнесу в напрямі його унікальності та інноваційності, збільшення частки працівників, що займаються інтелектуальною працею, трансформували конкурентне бізнес-середовище, що характеризується високим рівнем складності та мінливості. Інвестиції в інноваційний капітал мають високий рівень невизначеності та ризиків щодо одержання майбутніх економічних вигід у порівнянні із активами фізичної природи, від кількості та якості яких залежить ефективність основної діяльності підприємства. Це зумовлює необхідність пошуку таких інструментів, які дозволять показати роль інноваційного капіталу в покращенні функціонування основних бізнес-процесів підприємства. В результаті Т.А. Стюарт відмічає, що на сьогодні компонентами витрат на створення продукції переважно є дослідження та розробки, інтелектуальні активи та послуги, а стара система бухгалтерського обліку, яка розкриває інформацію про вартість матеріалів і праці, є непридатною [12].

Існування такої проблеми створює потребу у впровадженні на підприємствах інформаційних систем, які б дозволили більш ефективно використовувати, контролювати та розподіляти інноваційні ресурси, вимірювати ефективність інноваційних ініціатив підприємства (стратегій, проектів, окремих розробок тощо) та які б в цілому забезпечували інформаційну підтримку інноваційного менеджменту на оперативному та стратегічному рівнях, оскільки традиційні інформаційні системи проектувались під управління активами фізичної природи та на сьогодні вже не задовольняють сучасних вимог суб'єктів управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням удосконалення інформаційного забезпечення системи інноваційного менеджменту присвячені дослідження М.І. Бондаря, Л.О. Волощук, Н.Ю. Єршової, О.В. Кантаєвої, Л.В. Кононенко, Н.В. Курган, С.В. Лабунської, О.О. Левицької, В.І. Миценко, О.А. Мошковської, О.В. Пальчук, О.В. Прокопшиної, С. Семенової, О.В. Фоміної, Т.І. Хомуляка, Т. Чайки та ін. Основна увага в таких дослідженнях приділяється розвитку інструментів та методів, які б дозволили розширити інформаційні можливості системи бухгалтерського обліку в напрямі подолання проблеми релевантності облікової інформації, яка необхідна інноваційним менеджерам.

Безпосередньо питанням розвитку управлінського обліку як основного джерела інформації для управління інноваційним капіталом підприємства в своїх дослідженнях приділяють увагу А.М. Аркарі, Р.Й. Бачо, Л.О. Волощук, Т. Давіла, М.К. Дарабан, Д.М. Дідух, Н.Ю. Єршова, В.М. Іванков, Н.В. Курган, С.В. Лабунська, Г.С. Лучанінова, С. Пелусо, Т. Песх, А. Пістоні, О.С. Роева, І.Б. Садовська, В. Семанюк, Х. Сільвола, М.Є. Скрипник, С.В. Сирцева та ін. Система управлінського обліку, виходячи з позиції даних авторів, дозволяє сформулювати необхідне підґрунтя для прийняття рішень, розробки політик та стратегій, що стосуються інноваційного капіталу підприємства.

Метою статті є виділення основних причин застосування системи управлінського обліку для формування інформаційної основи управління інноваційним капіталом підприємства в системі інноваційного менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під впливом змін в зовнішньому середовищі підприємств з кінця ХХ-го століття почались позитивні зміни в управлінському обліку, що призвели до винайдення та впровадження нових методів та інструментів, які дозволили забезпечити релевантність облікової інформації новим інформаційним потребам і запитам користувачів в умовах економіки знань.

Еволюція управлінського обліку від засобу реалізації контрольних механізмів до інструменту інформаційної підтримки управлінських рішень, політик та стратегій шляхом надання релевантної фінансової та нефінансової інформації зробила його найбільш перспективною інформаційною системою, впровадження якої дозволяє забезпечити створення довгострокової вартості підприємства в умовах ускладнення бізнес-середовища та діджиталізації економіки. Це підтверджують дослідження Е. Педросо та К.Ф. Гомеса, які проаналізували публікації з управлінського обліку за 1958-2019 роки, що були

опубліковані у 220 наукових журналах, індексованих у наукометричній базі Web of Science. Автори встановили, що управлінський облік на сьогодні стає багатовимірним інструментом підтримки прийняття управлінських рішень, який охоплює всі організаційні виміри [11]. Як адаптивний інструмент, він забезпечує формування релевантної інформації для менеджменту підприємств виходячи з викликів, які постали перед системою обліку в останні роки (формування економіки знань, функціонування підприємств у відповідності до цілей сталого розвитку, цифровізація бізнес-процесів, вплив досягнень Індустрії 4.0 на методи управлінського обліку тощо).

Виходячи з нових можливостей системи управлінського обліку у XXI-му столітті внаслідок розвитку його теоретичних, методологічних та організаційних засад М.К. Дарабан вважає, що саме управлінський облік дозволяє організувати наявні на підприємстві знання, які створюють цінність для підприємств та забезпечують стійку конкурентну перевагу, що дозволяє їм конкурувати, адаптуватися та виживати в динамічному та вимогливому бізнес-середовищі XXI століття [5, с. 167]. Тобто система управлінського обліку, яка збагатилась в останні десятиліття новим методологічним інструментарієм (стратегічний управлінський облік, облік зовнішнього середовища, «ощадливий» облік, облік «пропуску» тощо), тепер дозволяє формувати розширену інформацію для менеджменту не лише про внутрішнє, а й про зовнішнє середовище підприємства та аспекти його сталого розвитку, дозволяє забезпечити формування інформації про інноваційний капітал, потенціал та ризики його примноження, що є важливою передумовою для ефективного управління інноваційно-місткими підприємствами в умовах економіки знань.

Без ефективно налагодженої системи управлінського обліку в умовах розширення інформаційного простору менеджмент підприємства не має можливості одержувати своєчасну, достатню, достовірну та релевантну інформацію для забезпечення планування, підтримки та контролю за використанням інноваційного капіталу підприємства. Управлінські бухгалтери, використовуючи спеціалізований методологічний інструментарій, здатні формувати, зберігати, візуалізувати та передавати фінансову та нефінансову інформацію про інноваційний капітал підприємства суб'єктам прийняття управлінських рішень різних рівнів, допомагаючи при цьому досягати оперативних та стратегічних цілей, що висуваються до реалізації інноваційної діяльності підприємства.

На сьогодні управлінські бухгалтери стають повноправними учасниками системи інноваційного менеджменту підприємства, оскільки враховуючи їх професійні здібності формувати облікову інформацію та розраховувати ефективність окремих етапів або всієї інноваційної діяльності підприємства, вони можуть як брати участь в розробці політик та інноваційних стратегій, так і вносити рекомендації щодо фізичного коригування інноваційних ініціатив, зокрема, задля оптимізації витрат на створення та впровадження продуктів та процесів, що забезпечуватиме досягнення необхідних показників ефективності. Зокрема, дослідження Т. Песха дозволили встановити, що збільшення обсягів

інновацій і зменшення рутинних завдань вимагають більшої участі бухгалтерів з управлінського обліку в прийнятті управлінських рішень [10, с. 239]. Тому при інтенсифікації інноваційної діяльності на підприємствах в умовах формування економіки знань та при зменшенні бухгалтерської рутинної роботи внаслідок застосування сучасних програмних засобів стає більш активною роль управлінських бухгалтерів в функціонуванні системи інвестиційного менеджменту на підприємстві (консультування щодо виявлення проблем здійснення інноваційної діяльності, підготовка проектів прийняття рішень, участь в розробці політик та стратегій).

Як відмічає з цього приводу Б. Ніксон, управлінський облік виконує роль народної інтеграційної мови, яка об'єднує всіх учасників команди інноваційного проекту [9, с. 329], оскільки виступає каналом зв'язку між суб'єктами реалізації інноваційної діяльності та суб'єктами інноваційного менеджменту оперативного та стратегічного рівнів, забезпечуючи координацію розрізаних дій всіх учасників протягом реалізації інноваційної ініціативи. Подібну позицію також займає Т. Давіла, на думку якого управлінський облік сприяє розвитку інновацій, оскільки він надає набір інструментів і методів (таргет костинг, управлінський контроль), які виробляють інформацію, здатну зменшити невизначеність [6, с. 386]. Здійснення калькуляційних розрахунків виступає відправною точкою для коригування інноваційної діяльності (скорочення, розширення), інформуючи її виконавців про наявні фінансові обмеження, узгоджуючи їх цілі та полегшуючи координацію дій виконавців в процесі реалізації інноваційних ініціатив.

Можна виділити наступні причини необхідності застосування системи управлінського обліку як інформаційної основи для забезпечення ефективного функціонування системи інноваційного менеджменту підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Причини застосування системи управлінського обліку в інноваційному менеджменті*

*Джерело: розроблено авторкою.

1. *Обмеженість системи фінансового обліку.* Пріоритетність застосування управлінського обліку в системі інноваційного менеджменту визначається його

можливостями більш якісно забезпечувати задоволення інформаційних потреб щодо інноваційного капіталу підприємства. Чинна система фінансового обліку, інформація з якої також використовується менеджментом підприємства, виходячи з реалізованої в національних та міжнародних облікових стандартах (МСФЗ 38, НП(С)БО 8) методології обліку, обмежена обліковим відображенням витрат на дослідження і розробки та внутрішньостворених нематеріальних активів, внаслідок чого сформована фінансовим обліком інформація має недостатньо високу цінність для менеджменту через її високий рівень агрегації та незначну прогностичну здатність. Зокрема, на її основі дуже складно визначити ефективність окремих інноваційних проектів підприємства та інноваційної діяльності в цілому, оскільки в чинній системі фінансового обліку відсутня можливість відокремити витрати та доходи, пов'язані з ними.

У порівнянні з іншими інформаційними системами система управлінського обліку дозволяє подолати такі обмеження шляхом надання релевантної за змістом інформації про всі фази здійснення інноваційної діяльності та представити її в такій формі, що відповідає інформаційним потребам суб'єктів системи інноваційного менеджменту. Використання сучасного інструментарію управлінського обліку дозволяє створити систему знань про інноваційну діяльність підприємства, розширюючи набір об'єктів, якими інноваційний менеджмент може управляти (витрати, доходи, ризики, нематеріальні активи, резерви, продукція тощо), з метою досягнення поставлених перед такою діяльністю цілей.

2. Управлінський контроль витрат інноваційної діяльності. Для забезпечення управлінського контролю ресурсів, які використовуються в процесі створення інновацій, їх впровадження, та комерціалізації, на підприємстві має бути побудована деталізована система управлінського обліку витрат інноваційної діяльності, що дозволить забезпечити моніторинг ресурсів на різних фазах її реалізації та більш ефективний їх розподіл між різними інноваційними ініціативами (кластерами, проектами, центрами тощо) для досягнення загальних стратегічних цілей підприємства. За підходом Р.Х Ченхолла системи управлінського контролю передбачають систематичне використання управлінського обліку та інших засобів управління (особистий і груповий контроль) для досягнення певних цілей [4, с. 129]. Таким чином, його мета майже збігається з метою управлінського обліку та в контексті інноваційної діяльності полягає в наданні інноваційному менеджменту інформації, корисної для прийняття рішень, планування та оцінки інноваційних ініціатив та інноваційних стратегій підприємства.

Як відмічають А.М. Аркарі, А. Пістоні та С. Пелусо, на сьогодні використання правильно спроектованих систем управлінського контролю є потужним механізмом, що забезпечує розвиток інноваційних процесів на підприємствах та реалізацію інноваційної бізнес-стратегії [3, с. 351]. Під «правильністю» в даному випадку розуміється створення та використання таких механізмів управлінського контролю, які сприятимуть: 1) На тактичному рівні - координації, комунікації та навчанню суб'єктів, долучених до реалізації

інноваційної діяльності на підприємстві; 2) На стратегічному рівні - заохоченню таких суб'єктів до генерації нових ідей, реалізації інноваційних ініціатив і формулювання нових інноваційних стратегій. При цьому основним об'єктом управлінського контролю є інноваційні витрати, тому особлива увага має приділятися їх моніторингу з метою мінімізації втрат та підвищення ефективності інноваційних процесів, що в кінцевому випадку має призвести до збільшення прибутковості підприємства та зростання його ринкової вартості.

Основною формою представлення інформації про інноваційні витрати підприємства є управлінська звітність, яка може бути сформована виходячи з різних моделей прийняття управлінських рішень, реалізованих на підприємстві, або розроблена під конкретні інформаційні запити суб'єктів управління інноваційною діяльністю. Формування управлінської звітності дозволяє зменшити інформаційну невизначеність менеджменту щодо інноваційної діяльності підприємства, зокрема, дозволяючи встановити наявність відхилень від планів та стандартів її здійснення, прийнятих на підприємстві. В залежності від виду інформаційної невизначеності розробляється структура управлінських звітів, яка є комбінацією фінансових та нефінансових даних (показників) про процеси створення, використання та комерціалізації інноваційного капіталу підприємства. На основі аналізу інформації з управлінської звітності суб'єктами управління інноваційною діяльністю визначається доцільність винагороди / покарання суб'єктів її реалізації за досягнення / недосягнення визначених цілей інноваційної діяльності, а також встановлюється необхідність пошуку нових можливостей, резервів і доцільність підвищення кваліфікації працівників підприємства, що займаються інтелектуальною працею.

3. Аналіз ефективності інноваційної діяльності. Ще однією з причин використання системи управлінського обліку для інформування менеджменту про стан та результати інноваційної діяльності підприємства, є можливості його окремих методів забезпечувати формування показників ефективності її здійснення, а також показників ефективності окремих етапів її реалізації та складових елементів (інноваційних проектів, інноваційних кластерів, центрів виникнення інноваційних доходів і витрат тощо). Такі показники, які можуть бути фінансовими (наприклад, ефективність витрат на дослідження) та нефінансовими (наприклад, частка активних інноваційних проектів), відіграють важливу роль в забезпеченні функціонування систем оперативного та стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства шляхом покращення ефективності використання інноваційних ресурсів, визначення фактичного внеску інноваційної діяльності та її складових елементів в прибутковість підприємства, таким чином дозволяючи менеджменту коригувати політику підприємства в сфері інновацій та розробляти нові інноваційні стратегії.

4. Безпека інформації про інноваційний капітал. Системи управлінського обліку, що впроваджуються на сучасних підприємствах, мають забезпечувати високий рівень інформаційної безпеки через те, що її втрата, розкриття або оприлюднення може негативно вплинути на конкурентоспроможність

підприємства. Дане завдання значно ускладнюється внаслідок впровадження в діяльність підприємства технологій Індустрії 4.0, зокрема, хмарних технологій. Так, активне використання децентралізованих облікових систем на основі комплексного використання інтернету та впровадження хмарних технологій для ведення управлінського обліку призводить до виникнення ще більшої кількості загроз інформаційної безпеки.

На думку Е. Аль-Нсоур, С. Вешаха та А. Дахіята впровадження хмарних облікових систем може зіткнутися з загрозами, особливо через несанкціонований доступ і порушення приватності та конфіденційності, а також з недоліками їх використання внаслідок переривання підключення до Інтернету між клієнтом і сервером, або низької пропускну здатності компанії, де деякі компоненти можуть бути втрачені під час оновлення системи [2, с. 880]. Таким чином, використання хмарних технологій при розгортанні та використанні систем управлінського обліку ставить суб'єкта організації обліку в залежність від якості і надійності інтернет-підключення та від добросовісності і надійності суб'єкта надання хмарних послуг. Це зумовлює необхідність ретельного врахування всіх переваг та недоліків застосування хмарних технологій, перед тим як приймати рішення щодо їх використання в системах управлінського обліку.

Проблему інформаційної безпеки системи управлінського обліку актуалізує стратегічно важлива роль інноваційного капіталу в діяльності підприємств в умовах економіки знань та його здатність до втрати своєї вартості внаслідок втрати монополії на технологічні секрети та унікальні знання, що покладені в його основі. Інформація про інноваційну діяльність підприємства через її вагому роль в забезпеченні конкурентної боротьби має високий рівень конфіденційності, а тому процеси її створення, збереження та передачі кінцевим користувачами повинні мати високий рівень захисту. Про це безпосередньо наголошують С. Лабунська та О. Прокопішина, на думку яких бухгалтерський облік є невід'ємним елементом системи управління економічною безпекою інноваційної діяльності. Зокрема, система управлінського обліку має забезпечити планування, розробку та впровадження процесу оцінки та аналізу економічної безпеки інноваційної діяльності підприємства [7, с. 108]. Окрім цього, існують різні види загроз (стихійні лиха, пошкодження апаратного та програмного забезпечення, бухгалтерські помилки, комп'ютерні віруси, умисний вплив сторонніх осіб через маскування або несанкціоноване підключення тощо), які можуть понижувати ефективність системи управлінського обліку, негативно впливаючи на доречність і надійність облікової інформації, що може призвести до прийняття неефективних рішень суб'єктами системи інноваційного менеджменту.

Оскільки система управлінського обліку, реалізована в сучасному програмному середовищі, має налагоджений організаційний та методологічний інструментарій для забезпечення безпеки генерованої в ній інформації від різних видів загроз, то саме вона має виступати інформаційною основою для управління інноваційним капіталом підприємства. Це підтверджують

В. Семанюк та С. Жукевич, на думку яких використання методів і технологій управлінського обліку дає можливість генерувати достовірну інформацію для ухвалення обґрунтованих, своєчасних управлінських рішень, які можуть вчасно враховувати зміни внутрішнього середовища та загрози й ризики зовнішнього середовища [1, с. 140-141].

Для посилення ролі системи управлінського обліку в забезпеченні інформаційної безпеки підприємств, зокрема, для мінімізації та усунення загроз на різних етапах формування облікових даних (збір, обробка, збереження, передача), слід додатково впроваджувати засоби контролю безпеки (застосування ефективних контрольних процедур, що враховують специфіку системи; формування контрольного середовища системи управлінського обліку; розвиток комунікаційних взаємодій облікових працівників та вмінь використання хмарних технологій; розвиток каналів передачі облікових даних; розширення вмінь і навичок контролерів для перевірки хмарних сервісів, що використовуються при реалізації систем управлінського обліку).

5. Проактивна роль управлінських бухгалтерів. В умовах формування економіки знань управлінські бухгалтери здійснюють не лише виконання технічної роботи по формуванню інформації про інноваційний капітал, її збереження та захист від виникнення потенційних загроз, надання користувачам в найбільш прийнятному для прийняття рішень вигляді. Вони також беруть активну участь в розробці інноваційної політики підприємства шляхом інтерпретації одержаної інформації, займаються формуванням проектів оперативних та стратегічних управлінських рішень, що стосуються інноваційної діяльності. Т. Песх з цього приводу відмічає, що управлінські бухгалтери є невід'ємною частиною процесу управління, беручи участь при прийнятті стратегічних рішень та при реалізації пошукових інновацій [10, с. 214], таким чином наближаючись до статусу «ділового партнера», що передбачає тісну співпрацю управлінських бухгалтерів з інноваційним менеджментом підприємства щодо надання інформації, розробки політик та стратегій, встановлення порогових показників прибутковості інноваційних ініціатив, забезпечення взаємодії між функціями та між рівнями системи інноваційного менеджменту, структурування практик з комерціалізації інноваційного капіталу підприємства тощо.

Набуття статусу «ділового партнера» управлінськими бухгалтерами пов'язано зі значним розширенням та ускладненням інформаційного простору, що стосується інноваційної діяльності підприємства. Управлінські бухгалтери, використовуючи сучасні програмно-технічні засоби (інтелектуальний аналіз даних, Інтернет речей, Великі дані, системи зі штучним інтелектом тощо), не лише зводять та агрегують інформацію про інноваційний капітал підприємства з внутрішнього середовища, а формують, видобувають та створюють її з усіх можливих джерел даних (внутрішнє та зовнішнє середовища), перетворюючи її на фахові знання, що можуть використовуватись для прийняття рішень. В результаті чого управлінські бухгалтери стають фахівцями, які розуміють приховані в сформованих управлінських звітах тенденції, закономірності та

взаємозв'язки, а тому здатні найбільш компетентно їх інтерпретувати і забезпечувати належну інформаційну підтримку менеджменту в процесі розробки проектів управлінських рішень та при формуванні інноваційної політики й інноваційної стратегії підприємства. Внаслідок цього М.К. Дарабан [5, с. 166] називає управлінський облік діяльністю, яка створює цінність, оскільки шляхом забезпечення інформаційної підтримки рішень (формування суджень, створення висновків, рекомендацій та проектів) дозволяє генерувати вартість для підприємств шляхом найбільш ефективного використання інноваційних ресурсів та мінімізації ризиків інноваційної діяльності.

Окрім цього, реалізуючи контрольну функцію, управлінські бухгалтери сприяють діалогу та взаємодії між розробниками-новаторами та інноваційним менеджментом підприємства щодо створення інноваційної продукції та її комерціалізації на ринку, усуваючи невизначеність та зменшуючи інноваційні ризики. Й. Моурітсен, Й. Хансен та К.О. Хансен [8, с. 739] відмічають, що все частіше науковцями наголошується про те, що системи управлінського контролю дозволяють здійснювати та стимулювати інновації, що є прикладом прояву конститутивної ролі управлінського обліку, який таким чином виконує свою проактивну роль в системі інноваційного менеджменту. Передусім вона проявляється в тому, що управлінські бухгалтери допомагають вдосконалювати внутрішні процеси та робочі процедури, пов'язані зі створенням, впровадженням та комерціалізацією інновацій, на основі виявлення конкретних проблем та через ініціювання дій (зменшення або збільшення фінансування, прискорення темпів дослідницьких робіт тощо) в процесі здійснення інноваційних ініціатив.

Висновки та пропозиції. В умовах формування економіки знань значна кількість провідних підприємств активно займається інноваційною діяльністю як з метою удосконалення власних бізнес-процесів, для виробництва та реалізації інноваційно-місткої продукції так і задля комерціалізації інновацій. Для її ефективного управління на підприємствах необхідно впроваджувати відповідні системи інформаційного забезпечення, які б дозволили формувати достовірну та релевантну інформацію для суб'єктів системи інноваційного менеджменту підприємства.

На основі дослідження та аналізу переваг системи управлінського обліку було обґрунтовано доцільність її використання в якості системи інформаційної підтримки процесів прийняття управлінських рішень, розробки політик та стратегій, що стосуються інноваційного капіталу підприємства. Зокрема, було виділено та охарактеризовано основні причини застосування системи управлінського обліку в інноваційному менеджменті: 1) Обмеженість системи фінансового обліку; 2) Управлінський контроль витрат інноваційної діяльності; 3) Аналіз ефективності інноваційної діяльності; 4) Безпека інформації про інноваційний капітал; 5) Проактивна роль управлінських бухгалтерів. Вищенаведені причини характеризують основні тенденції, які відбуваються в управлінському обліку (розвиток методології відповідно до потреб менеджменту, формування економіки знань та цифровізація бізнес-процесів), що надає йому значні переваги у порівнянні з іншими інформаційними системами,

та підтверджує необхідність використання як основи для формування інформаційного простору для управління інноваційною діяльністю підприємства.

Перспективою подальших досліджень є вивчення процесів розширення ролі управлінських бухгалтерів в реалізації інноваційних ініціатив підприємства, зокрема, при розробці та реалізації інноваційних політик та стратегій підприємства.

Список використаних джерел

1. Семанюк В., Жукевич С. Управлінський облік як інформаційна складова діагностики фінансової безпеки підприємств. *Світ фінансів*. 2023. № 1(74). С. 133-144.
2. Al-Nsour E., Weshah S., Dahiyat A. Cloud accounting information systems: threats and advantages. *Accounting*. 2021. Vol. 7. P. 875-882.
3. Arcari A.M., Pistoni A., Peluso S. The role of managerial control in innovation processes: an empirical analysis among Italian firms. *International Journal of Business Performance Management*. 2018. Vol. 19, No. 3. P. 349-370.
4. Chenhall R.H. Management control systems design within its organizational context: findings from contingency-based research and directions for the future. *Accounting Organizations and Society*. 2003. Vol. 28. P.127-168.
5. Daraban M.C. Management Accounting as a Knowledge Based Organization Value Driver for the 21st Century Business. *“Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series*. 2017. Vol. XVII, Iss. 1. P. 162-167.
6. Davila T. An empirical study on the drivers of management control systems’ design in new product development. *Accounting Organizations and Society*. 2000. Vol. 25(4-5). P. 383-409.
7. Labunska S., Prokopishyna O. Specific tasks of accounting as the subsystem of economic safety management of an enterprise’s innovation activity. *Economics of Development*. 2012. Vol. 2(2). P. 103-110.
8. Mouritsen J., Hansen A., Hansen C.Ø. Short and long translations: Management accounting calculations and innovation management. *Accounting, Organization and Society*. 2009. Vol. 34, Iss. 6-7. P. 738-754
9. Nixon B. Research and development performance measurement: a case study. *Management Accounting Research*. 1998. Vol. 9, Iss. 3. P. 329-355.
10. Pasch T. Strategy and innovation: the mediating role of management accountants and management accounting systems’ use. *Journal of Management Control*. 2019. Vol. 30. P. 213-246.
11. Pedroso E., Gomes C.F. The current role of management accounting: paradigm shift and future challenges. *Journal of Accounting & Organizational Change*. 2023. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JAOC-05-2022-0086/full/html> (дата звернення 29.02.2024)
12. Stewart, T.A. Intellectual capital: your company’s most valuable. *Fortune*. 1994. URL: https://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune_archive/1994/10/03/79803/ (дата звернення 29.02.2024)

References

1. Semanyuk, V., Zhukevich, S. (2023). Upravlinskyi oblik yak informatsiina skladova diahnostryky finansovoi bezpeky pidpriemstv. [Management accounting as an informational component of diagnostics of financial security of enterprises]. *Svit finansiv [The world of finance]*. Vol. 1(74). P. 133-144.
2. Al-Nsour, E., Weshah, S., Dahiyat, A. (2021). Cloud accounting information systems: threats and advantages. *Accounting*. Vol. 7. P. 875-882.

3. Arcari, A.M., Pistoni, A., Peluso, S. (2018). The role of managerial control in innovation processes: an empirical analysis among Italian firms. *International Journal of Business Performance Management*. Vol. 19, No. 3. P. 349-370.
4. Chenhall, R.H. (2003). Management control systems design within its organizational context: findings from contingency-based research and directions for the future. *Accounting Organizations and Society*. Vol. 28. P.127-168.
5. Daraban, M.C. (2017). Management Accounting as a Knowledge Based Organization Value Driver for the 21st Century Business. *“Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series*. Vol. XVII, Iss. 1. P. 162-167.
6. Davila, T. (2000). An empirical study on the drivers of management control systems’ design in new product development. *Accounting Organizations and Society*. Vol. 25(4-5). P. 383-409.
7. Labunska, S., Prokopishyna, O. (2012). Specific tasks of accounting as the subsystem of economic safety management of an enterprise’s innovation activity. *Economics of Development*. Vol. 2(2). P. 103-110.
8. Mouritsen, J., Hansen, A., Hansen, C.Ø. (2009). Short and long translations: Management accounting calculations and innovation management. *Accounting, Organization and Society*. Vol. 34, Iss. 6-7. P. 738-754.
9. Nixon, B. (1998). Research and development performance measurement: a case study. *Management Accounting Research*. Vol. 9, Iss. 3. P. 329-355.
10. Pasch, T. (2019). Strategy and innovation: the mediating role of management accountants and management accounting systems’ use. *Journal of Management Control*. Vol. 30. P. 213-246.
11. Pedroso, E., Gomes, C.F. (2023). The current role of management accounting: paradigm shift and future challenges. *Journal of Accounting & Organizational Change*. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JAOC-05-2022-0086/full/html> (last accessed: 29.02.2024)
12. Stewart, T.A., (1994). Intellectual capital: your company’s most valuable. *Fortune*. URL: https://money.cnn.com/magazines/fortune/fortune_archive/1994/10/03/79803/ (last accessed: 29.02.2024)